

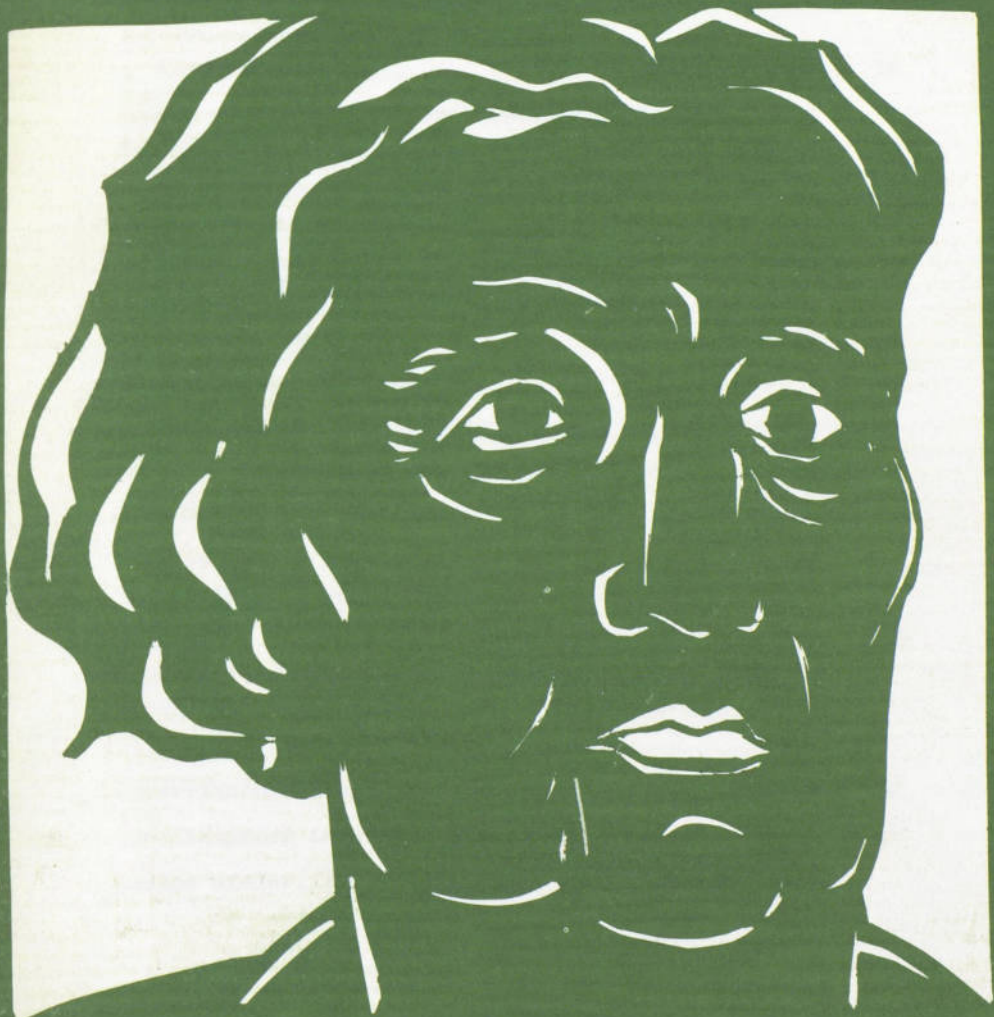
NYTT OM

FRA NAVFs SEKRETARIAT
FOR KVINNEFORSKNING

NR. 5 - NOVEMBER 1978

KVINNEFORSKNING

Nytt om kvinneforskning kommer med 4-5 nr. i året. Bidrag og kommentarer sendes til NAVFs sekretariat for kvinneforskning, Munthesgt. 29 - Oslo 2. Telefon (02) 56 52 90

I N N H O L D

	Side
Trenger vi livsløpsstudier av kvinner? av Kari Skrede	1
Kvinneorganisasjoner og kvinneforskning møtes	12
Kort rapport från Centrum för Kvinnliga Forskare och Kvinneforskning i Lund av Karin Widerberg	16
"Women in Africa and Development Assistance" Seminar i Uppsala	19
"Towards Equality between Women and Men" Rapport fra Inter-Universitycentre i Jugoslavia av Anne-Kathrine Broch-Due og Ingeborg Astrid Kleppe.	23
Likestilling i høyere undervisning og forskning Rapport fra en konferanse	28
Seminar om kvinners levekår	34
"Sex Stereotypes and Emerging Roles of Women and Men" En orientering om ICP og Oslo-konferansen	35
ICPs komité for feministisk psykologi	37
"Revolusjonære handlinger er til dels meget enkle." En omtale av Harriet Clayhills bok "Kjerringer mot strømmen", av Bjørg Aase Sørensen	39
Likestillingsdebatten i moralsk perspektiv. En omtale av Ragnar Holtes skrift "Etik och jämställdhet" av Åse Hiorth Lervik	44
Undervisningstilbud	47
Publikasjoner innkommet til redaksjonen	49
Ledige midler, forskningsassistent på deltidsprosjekt ..	

NAVFs Sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2
Tlf. (02) 56 52 90

Sekretariatets styre

førsteamanuensis Helga Hernes, leder
professor Harriet Holter
førsteamanuensis Tove Stang Dahl
professor Willy Martinussen
konsulent Anne Kari Lande Hasle
stortingsrepresentant Astrid Gjertsen
stortingsrepresentant Oddrun Pettersen
førsteamanuensis Ida Blom, observatør fra
Rådet for humanistisk forskning, NAVF

Varamedlemmer:

1. amanuensis Ingrid Eide
2. vitenskapelig assistent Hanne Haavind
3. konsulent Knut Hongrø

Sekretariatets daglige leder

cand.polit. Nina Gornitzka

"Nytt om kvinneforskning"

Redaktør: Nina Gornitzka

Omslag: Kari Rolfsen

TRENGER VI LIVSLØPSSTUDIER AV KVINNER?*

av

Kari Skrede

Jeg skal først presisere hva jeg legger i begrepet livsløpsstudier. Jeg finner det fruktbart å skille mellom a) analyser hvor livsløpet er referanserammen og hvor en analyserer kvinner i en bestemt fase av livsløpet. Fasen kan være aldersbestemt (f.eks. puberteten), eller aktivitets- eller statusbestemt (fødende kvinner, kvinner som nettopp har giftet seg), b) studier av kvinnelivsløp (kvinnekarrierer) hvor de samme kvinnene følges over et lengre tidsrom. Dette kan enten gjøres prospektivt eller retrospektivt. Problemet med det første er at det vil ta lang tid å skaffe data hvis det er et relativt langt aldersintervall av livssyklusen en ønsker data fra. Ved retrospektive studier vil problemene ha å gjøre med glemsels-effekten og spørsmålet om representativitet.

Når det gjelder behov for forskning omkring kvinners livsløp på det området som spesielt interesserer meg: Kvinners levekår, yrkeshistorier og valgmuligheter i forhold til yrkeslivet i ulike faser i livssyklusen, er det etter min mening behov for studier både av kvinnelivsløp (basert på data-innsamling i strukturert form fra representative utvalg av kvinnebefolkningen) og av kvinner i ulike faser av livssyklusen. Vi har behov for det første fordi det er mye vi ikke vet om kvinners livsløp. Den andre typen studium trenger vi fordi analyser av kvinner i ulike livssyklusfaser gir den beste mulighet til å identifisere valgalternativer, ønsker og holdninger i en gitt situasjon i en bestemt fase av livssyklusen, og til å se hvordan dette varierer mellom kvinner i samme fase og mellom kvinner i helt ulike faser.

Her må vi erkjenne at vi trenger studier og analyser på

mange forskjellige nivå og med ulike angrepsmetoder, fra relativt strukturerte intervjuundersøkelser på representative utvalg på makronivå, over "mellomnivået" med studier av kvinner og kvinners nettverk i ulike typer lokalsamfunn og nærmiljø, til mer kasuistiske opplegg med analyser av små utvalg eller grupper av kvinner. Svært mye av den kvinneforskning som foregår og planlegges vil derfor være relevant for livsløpsstudier.

Utgangspunktet for mitt innlegg er at de modeller og teorier laget for studiet av menns levekår og yrkestilpasning på kort og lang sikt i liten grad er vel egnet for studiet av kvinners levekår og yrkestilpasning. Selv om det er meget som er likt i de betingelsene som kvinner og menn stilles overfor, er det likevel så mye som er forskjellig at det er lite fruktbart å behandle kvinnene som "spesialtilfeller" av den generelle teori. Den generelle teori må omfatte kvinners situasjon. En generell teori basert på mennenes atferdsmønster, med kvinnene som "marginale menn", bærer sitt navn med urette.

Det mål kvinneforskningen har satt seg - å integrere kvinnes situasjon som en selvfølgelig del av den generelle teori, må sies å være et meget ærgjerrig mål, i den forstand at det krever en mer total og mindre sektorisert teori, nær sagt hvilken som helst problemstilling en analyserer og hvilket disiplinært utgangspunkt en har. Et eksempel vil kunne illustrere dette:

Slik vi har analysert menns livsløp i Yrkeshistorieprosjektet, fant vi det både meningsfylt og fruktbart å skille mellom aktiviteter på den ene siden og familiestatus og familietilknytning. Dette innebærer ikke at vi går ut fra at mannens familiestatus er

uten betydning for hans aktiviteter, men at det er meningsfylt å behandle dette som to atskilte områder i beskrivelsen av menns livsløp. I en analyse av kvinners livsløp, eller av kvinner i ulike faser av livsløpet, er ikke dette skillet fruktbart på samme måte. Familiestatus indikerer for mange kvinner også hovedaktiviteten, og for de aller fleste kvinner med omsorgsforpliktelser er disse omsorgsforpliktelsene en viktig del av aktivitetsområdet. Kvinner er familien i større grad enn mannen, jfr. eksemplet med at en gift mann sier: "Denne week-enden skal jeg være sammen med familien". De fleste vil anta at det betyr at han skal være sammen med kone og barn. Sier en gift kvinne det samme, vil nok en mer utbredt tolkning være at hun skal besøke sin opprinnelsesfamilie. At hun er sammen med sin egen familie regnes i større grad som en selvfølgelighet for kvinnen enn for mannen.

Vi trenger altså i større grad en fler-dimensjonal referanseramme når kvinners livsløp skal beskrives enn når menns skal beskrives, om vi skal make å gi en rettferdig og meningsfylt beskrivelse.

I det følgende skal jeg forsøke å begrense meg til problemstillinger og spørsmål som jeg mener er særlig viktige i forhold til det undersøkelsesområdet jeg selv er interessert i.

Kvinneres økonomiske/materielle kår.

Både inntekt og forbruk blir brukt som indikatorer på materielle levekår. Jeg skal ikke ta opp diskusjonen om hvilken av disse som er den beste indikator på materielle levekår, og i hvilken grad forskjeller i henholdsvis inntekt og i forbruksstruktur reflekterer forskjeller i levekår. Begge har sine fordeler og sine ulemper som indikator for levekår. Det er imidlertid en vesentlig forskjell i datatil-

gangen. Inntektsopplysninger kan skaffes til veie både på individnivå og på husholdsnivå, med spesifiserte inntekter for hver av medlemmene av husholdet. Data om forbruk finnes bare på husholdsnivå, evt. som rene pr. capita tall, hvor husholdets totale forbruk er fordelt etter antall medlemmer (evt. forbruksenheter, hvis det er riktig fint).

I forhold til kartleggingen av levekår betyr dette ikke så mye for menn som det gjør for kvinner. I yrkesaktiv alder deltar de fleste menn i yrkeslivet (produksjonen). Deres status i yrkeslivet (yrke, stilling, yrkesstatus m.v.) vil i stor utstrekning være bestemmende for inntekten, og inntekten vil være utgangspunktet for materielle kår. Denne situasjonen gjelder ikke bare menn som er i yrkeslivet, men også menn som tidligere har vært i yrkeslivet. P.g.a. folketrygdens regelverk om tilleggspensjon etter opptjente pensjenspoeng og opptjeningstid, vil mannens økonomiske kår som pensjonist i kommende år i stadig større utstrekning være avhengig av hans inntekt i de yrkesaktive årene.

For kvinnene er situasjonen vesentlig annerledes. 87.4 % av kvinnene over 25 år i Norge ved utgangen av 1970 var enten gift (70.2%) eller tidligere gift (17.2%). Av de gifte kvinnene var det bare 23% som regnet inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, selv om 37.6% hadde inntekt av eget arbeid: 13.7% hadde heldagsarbeid, og 23.9% kortere arbeidstid.

Kvinnenes egen inntekt er altså ingen tilfredsstillende indikator på kvinnenes materielle kår, selv om størrelsen på egen inntekt eller fraværet av egen inntekt i seg selv sier meget viktige ting om materielle kår for gifte kvinner; at de i stor utstrekning er avhengig av mannens inntekt til livsopphold. Selv om husarbeid - egenproduksjon av varer og tjenester i hjemmet -

omsorgsarbeid har privatøkonomisk og samfunnsøkonomisk betydning, dels ved at de gir familien et høyere forbruk av varer og tjenester enn det pengeinntekten alene gir grunnlag for, og dels ved at nye samfunnsborgere oppfostres og oppdras for samfunnet, eller ved at samfunnet spares for pleie- og tilsynsfunksjoner, eller ved at arbeidskraften får rekreasjon og reproduseres, så gir dette arbeidet i meget liten grad en økonomisk basis for den som utfører det. (Unntaket som bekrefter regelen er tilskudd til pleie av eldre og syke i eget hjem).

Mannens inntekt eller husholdets samlede inntekt delt på antall husholdsmedlemmer, blir oftest brukt som indikatorer på kvinnes materielle kår. I mange tilfeller kan det sannsynligvis være en bra indikator, i mange tilfeller er den sannsynligvis meget dårlig. Poenget er at dette vet vi svært lite om.

Rent generelt vet vi ingenting om hvordan gifte kvinner i Norge fordeler seg m.h.t. materielle kår, og vi vet heller ingenting om hvordan de fordeler seg m.h.t. medbestemmelse i økonomiske saker i husholdet.

Skal vi få vite noe om dette, trenger vi for det første en teori om hvilke variable (kjennetegn) som er viktige i denne forbindelsen, vi trenger videre modeller til å analysere beslutningsprosessen innad i husholdet og konsekvensene av denne, og endelig trenger vi data som er relevante i forhold til modell og variable.

Kvinner tilpasning til utdanning/yrkesliv; valgmuligheter/verdikonflikter/barrierer.

Det er grunn til å regne med at kvinner har andre og snevrere mulighetsområder ("opportunities") enn menn i viktige valgsituasjoner (utdanning/yrkesliv). Dette kan ha flere årsaker:

a) Omsorgsforpliktelsene. Disse vil ofte prege kvinnens

valg også når hun ikke har omsorgsforpliktelser, dels fordi hun kan ha hatt det, dels fordi hun kan ha forventninger/usikkerhet m.h.t. framtidige omsorgsforpliktelser.

- b) "Strukturelle" begrensninger, f.eks. mangelen på "kvinne"-arbeidsplasser, manglende mulighet til geografisk mobilitet.
- c) Begrensninger som følge av tidligere valg.
- d) Kvinner har kortere tidshorisonter enn menn når de foretar valg, planlegger for kortere tid av gangen, og foretar sannsynligvis i større grad "betingete valg". Jeg antar at kvinner i større grad enn menn vil svare "kommer an på det ene, og kommer an på det andre", på spørsmål om hva de planlegger å gjøre på et visst tidspunkt i framtida. Kvinner tillater seg sannsynligvis i mindre grad enn menn den luksus det er å ha tidspreferanser.

Dette innebærer at det er vanskeligere å sette kvinners valg inn i en helhetlig modell enn tilfellet er for menns valg. Menn foretar i større grad valg i forhold til ett verdsett og til en "arena" (yrkeslivet). Eller kanskje det er riktigere å si at mannen i mindre grad enn kvinnen opplever konflikten mellom behovene fra yrkeslivet og behovene fra privatsfæren når han foretar valg. Kvinnene foretar valg i forhold til begge områdene samtidig.

Kvinnenes holdning til egen fertilitet/ønsker/planer om familiestørrelse, i forhold til andre ønsker og planer, f.eks. tilpasning til yrkeslivet.

Dette er et sentralt felt, både i forhold til undersøkelser av kvinner i ulike faser av livssyklusen, og i forhold til undersøkelser av kvinnelivsløp.

Vi vil sannsynligvis få en del ny informasjon på dette

feltet når fruktbarhetsundersøkelsen nå gjennomføres av Statistisk Sentralbyrå.

Ugifte og barnløse kvinners situasjon.

Det er en viss fare for at iveren etter å øke kunnskap og innsikt om kvinners situasjon i samfunnet, vil konsentrere seg i altfor sterk grad om å synliggjøre kvinners innsats i omsorgsarbeidet og om å analysere livsløpsfaser hos kvinner som har barn eller har hatt det. Det er derfor viktig å minne om at ikke alle kvinner har eller har hatt barn, og at ikke alle kvinner er/har vært gifte eller samboende med en mann.

En av fordelene med en analyse av kvinnelivsløp (analyse av kvinnekARRIERER) basert på et eller flere representative utvalg av kvinner fra en eller flere årsklasser, er at en slik undersøkelse i større grad ville vise mangfoldigheten i kvinners livsløp. Dette vil kunne motvirke tendensen til stereotypisering av kvinners situasjon i kvinneforskningen ved at den blir konsentrert til kvinner i bestemte faser eller situasjoner.

Kvinner opplever sannsynligvis flere distinkte faser over livssyklusen enn menn.

Det er rimelig å anta at kvinner opplever flere distinkte faser over livssyklusen enn menn, både fordi den fertile fasen skiller seg klart ut biologisk, og fordi kvinnene i større grad deler seg på yrkessfæren og omsorgssfæren, er aktive på begge områdene samtidig, eller går "ut og inn" av yrkessfæren.

Dette innebærer at vi må ha et mer distinkt fase-

perspektiv når kvinners situasjon analyseres enn for menn. Hyppige faseoverganger for kvinnene kan også ha betydning for andre sider ved kvinners situasjon. En mulig hypotese kan f.eks. være at hyppige overganger mellom faser kan være en av årsakene til at kvinner har kortere tidspreferanser - hvis dette viser seg å være tilfelle.

Livssjansebegrepet. Betydningen av sosial bakgrunn i forhold til betydningen av kvinner som forbilder/påvirkning via mor/svigermor.

På dette feltet har en litt å bygge på også når det gjelder kvinner. Flere undersøkelser av rekruttering til gymnaset og til høgre studier har funnet at sosial bakgrunn (målt ved fars yrke, utdanning eller inntekt) tidligere hadde minst like stor eller større betydning for jenter enn for gutter når det gjaldt rekruttering til disse utdanningsveiene. Mødres utdanning og yrke har også vært brukt som bakgrunnsvariabel når det gjelder rekruttering av menn til ulike typer utdanning og i analyse av sosial mobilitet (bl.a. i Yrkeshistorieprosjektet). En har tildels funnet at disse variablene gir større utslag enn fedrenes utdanning og yrke for guttenes vedkommende. Derimot savnes det en norsk undersøkelse av betydningen av mødrenes utdanning og yrke for døtrenes valg av utdanning.

En slik undersøkelse kunne gjennomføres innenfor rammen av livsløpsstudier, både som en kvantitativ bakgrunnsvariabel, men også med spørsmål om mors-holdning til valg av utdanning og til seinere yrkesvalg og yrkestilpasning.

Betydningen av kvinner som rollemodeller og forbilder

er også et felt som bør undersøkes nærmere. Ikke minst viktig er dette når det gjelder rekruttering av kvinner til ulike studier og seinere til forskning. Kvinnelige lærere har antakelig en viss betydning her. Kvinner i "elite"-posisjoner har sannsynligvis en viss betydning generelt ved at "mulighetsområdet" utvides for andre kvinner.

Kvinneverdier

En viktig - og problematisk - oppgave for kvinneforskningen er å få fram at selv om kvinner står svakt når det gjelder "mannlige" ressurser som utdanning, arbeids-erfaring, inntekt o.s.v., har kvinner ressurser, selv om disse ikke er like synlige som menns. Hvis kvinners ressurser i større grad enn menns er ikke-materielle og har basis i verdier som f.eks. mindre aggressivitet, større samarbeidsvilje, større preferanse for flate styringsstrukturer i motsetning til hierarkiske, så er det viktig å bruke modeller og begrep som kan "fange opp" disse ressursene og videre å få formidlet forskningsresultatene. At det kan være "noe å hente" her, er jeg ikke i tvil om.

På den andre siden bør ikke en synliggjøring av kvinners "skjulte" ressurser føre til at en dekker over det faktum at mange kvinner står svært svakt når det gjelder tradisjonelle "mannlige" ressurser. Ønsket om å ikke drive "elendighetsforskning" bør etter min mening ikke føre til at forskere underkommuniserer funn som viser kvinnes beskjedne plassering m.h.t. materielle ressurser. Det bør snarere sikre en bredere tilnærming til begrepet ressurser og forskning som viser hvordan ulike ressurstyper kan erstatte hverandre - f.eks. at erfaringene fra omsorgsarbeidet gir gode egenskaper for arbeidsledelse som et mulig eksempel.

Problematiske blir det også når en finner eksempler på

at kvinneverdier ikke alltid lar seg aktivisere til kvinnes beste - f.eks. at en del av kvinnes mentale styrke synes å være at de lettere tåler urettferdighet og dermed vanskeligere lar seg mobilisere.

Studier av kvinner i ulike livsløpsfaser kontra livsløpsstudier av kvinner.

Helt til sist skal jeg komme med noen kommentarer til dette spørsmålet. Jeg har tidligere pekt på at det ikke er spørsmål om å gjøre bare det ene eller det andre. Vi trenger begge typer studier for å øke vår kunnskap om kvinner.

Mange av de spørsmålene jeg har tatt opp tidligere er av en slik type at de bare kan tilfredsstillende undersøkes for kvinner i den situasjon og fase de befinner seg i på et gitt tidspunkt - f.eks. gjelder det spørsmålet om valgmuligheter, atferd og spørsmålet om økonomiske/materielle kår og økonomisk arbeidsdeling. I noen grad kan nok slike spørsmål tas opp i en retrospektiv undersøkelse av kvinnelivsløp - men det vil neppe gi svar på alle spørsmål vi måtte ønske å stille.

La meg derfor nå legge inn noen argumenter for en retrospektiv undersøkelse av kvinner fra utvalgte årsklasser etter noenlunde samme opplegg som Yrkeshistorieprosjektet. Et argument for dette som jeg nevnte i tilknytning til ugifte kvinners situasjon, er at bare en undersøkelse av kvinnelivsløp, basert på representative utvalg av kvinner kan få fram mangfoldet i kvinners livsløp og de mange fasene det omfatter.

Et annet argument er at bare livsløpsdata for begge kjønn gir mulighet for å trekke avgjørende konklusjoner m.h.t. hvor ulike de sosioøkonomiske prosessene er for kvinner og menn; f.eks. hvordan skjevheter gradvis

blir større når det skjer en seleksjonsprosess i flere trinn med ulik kjønnsfordeling på hvert av trinnene, i likhet med den vi finner innen utdanningssystemet.

Et tredje argument er at det er lite vi vet om kvinners livsløp, og det gjelder både den nære og den litt fjernere fortid. Det er også tegn på at det som kan hentes ut fra offentlig statistikk tildels ikke gir et riktig bilde, f.eks. når det gjelder gifte kvinners yrkesaktivitet utenfor hjemmet.

Det er et generelt problem med Folketellingene at de gir opplysninger bare om kortere tidsrom, eller et bestemt tidspunkt. Det er grunn til å anta at særlig kvinnes aktiviteter ikke kommer klart fram på denne måten, mens livsløpsdata i større grad kan fange opp disse aktivitetene.

*Utdrag fra et notat utarbeidet på basis av et muntlig innlegg i arbeidsgruppen for livsløpsstudier på NAVFs konferanse om kvinneforskning i samfunnsvitenskapene, Ustaoset 11.-13. mai 1977.

KVINNEORGANISASJONER OG KVINNEFORSKNING MØTES

Onsdag 30. august inviterte NAVFs sekretariat for kvinneforskning representanter fra kvinneorganisasjoner og miljøer som arbeider med kvinne- og likestillingsspørsmål til kontakt- og informasjonsmøte. Mellom 60 og 70 personer fra 23 organisasjoner deltok på møtet, som ble holdt i Oslo.

Det var første gang representanter fra forskning og fra organisasjonene møttes til en slik gjensidig meningsutveksling om forskningsspørsmål som angår kvinner. Hensikten med møtet var dels å presentere sekretariatet og dets virksomhet, dels å få et innblikk i hvilke ønsker og prioriteringer kvinneorganisasjonene har når det gjelder forskning om kvinnens stilling i samfunnet. Programmet var lagt opp med tanke på dette. Nina Gornitzka orienterte først om bakgrunnen for at vi har et eget sekretariat for kvinneforskning og hvilke arbeidsoppgaver sekretariatet har. Helga Hernes redegjorde deretter for forskning som er i gang eller under planlegging og Harriet Holter presenterte ganske kort sitt veiledningsprosjekt "Felleskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner".

I debatten som fulgte kom kvinneorganisasjonene med synspunkter på den forskning som er i gang og la fram forslag til prosjekter som bør prioriteres i tida framover. Det var generell enighet om at kontaktmøtet burde følges opp i en eller annen form i tida framover.

Vi gjengir nedenfor de forslag til forskningsoppgaver som kom fram i forbindelse med møtet 30.8.78.

BRØD OG ROSER

- 1) Underbetaling av kvinner i ulike næringer (spesielt Handel & Kontor og industrier).
- 2) Kvinners faglige aktivitet.
- 3) Reell arbeidsløshet blant kvinner.

Vi ønsker å konsentrere oss om Oslo i første omgang, men undersøkelser som tar for seg hele landet (helst spesifisert på områder) er vi svært interessert i.

ZONTA

Zonta er spesielt interessert i drøfting av likestillingsloven og konsekvensene for enkeltkjønnede foreninger. Ellers informasjon omkring forskning om kvinnens stilling i samfunnet.

HANDEL OG KONTOR

Enslige mødres stilling i arbeidslivet. Kvinner og helse sett i sammenheng med arbeidsmiljøet - en videreføring av det som kom frem på møtet Oslo Faglige Kvinnebevegelse/Brød og Roser hadde i april under temaet "Er kvinneplager helsefarlige nok? - Kvinner, helse og arbeidsliv". Misshandling av kvinner. Husmannskontrakter (bolig knyttet til arbeid). Lage en undersøkelse på hvilken holdning kvinner selv i arbeidslivet har til sitt arbeid og sin inntekt, finne ut hvor mange som egentlig er avhengig av sin inntekt, for å få bort "myten" om at kvinner er ute i arbeidslivet fordi det er fint å komme ut, ikke fordi det er nødvendig.

FYLKESARBEIDSKONTORET FOR OSLO OG AKERSHUS

Hjemmeværende kvinners holdning til yrkesaktivitet, og den innvirkning deres utdanningsnivå har på deres eget ønske om arbeidstilbud.

OSLO KVINNESAKSFORENING

1. Kvinner og fagbevegelsen.
2. Kvinneorganisasjonenes forhold til statlige og lokale myndigheter.
3. Kvinnenes informasjon om rettigheter i samfunnet.

LIKESTILLINGSKOMITEEN, Oslo Kommune

Hvordan permisjonsordningene (nedkomst, omsorg, redusert arbeidstid o.s.v.) fungerer i praksis - hvilke virkninger (positive og negative) de har for kvinnene i lønnet arbeid o.s.v.

SENTERKVINNENE

Senterkvinnene vil oppfordre til at det blir satt i gang forskning omkring omfanget av husflidsproduksjonen, og mulighetene for å utvide og stimulere til økt husflidsproduksjon i nærmiljøene, så vel på heltid som deltid.

OSLO FAGLIGE KVINNEBEVEGELSE

1. Kvinner og menns selvoppfattelse i forhold til tillitsmanns-/kvinnerollen.
2. Deltakelse i faglig skolering - utnyttelse av ervervede kunnskaper, påmelding/fracfall. Syn på opplæringa.
3. Kvinner i lavtlønnsyrker (f.eks. kontor) utdanning (almen.+ bedriftsintern) med tanke på å bygge opp fagstatus for "kvinneyrkene".

NORGES HUSMORFORBUND

"Er det ønskelig for samfunnsutviklingen at de kvinner og menn som vil gi sin arbeidskraft til hjem, familie og nærmiljø går ut i lønnet arbeid og blir erstattet av betalte eksperter".

HØYREKVINNERS LANDSFORBUND

1. Barnas situasjon sett i lys av kvinnefrigjøringen.
2. I Akershus fylke trekker 8 av 9 Høyrekvinner seg fra politiske tillitsverv etter en periode. En undersøkelse om hvorfor kvinner trekker seg fra offentlige verv bør vurderes ut fra dette faktum.

NORSKE KVINNERS NASJONALRÅD

1. Analyse av det mannspregede lovverkets innvirkninger på kvinner (f.eks. Skattelover, Trygdeloven)
2. Solidaritet mellom kvinner - med utgangspunkt i forhold mellom barn. Har gutter og piker forskjellig holdning til solidaritet seg imellom i barneårene?
3. Analyser av kvinners og menns ulike organisasjonsmønstre og effektene av disse.

INTERNASJONAL KVINNELIGA FOR FRED OG FRIHET

1. Kvinner og vold. Kartlegging av kvinners arbeid for fred, menneskerettigheter, ikke-vold.
2. Kvinner og politikk, dvs. studier omkring utvikling av jenters selvtilit og interesse for samfunnsspørsmål.

LIKESTILLINGSRÅDET

Holdninger til likestilling. I slike undersøkelser bør kvinneorganisasjonenes erfaringer trekkes inn i forskningens planleggningsfase.

Kort rapport från

CENTRUM FÖR KVINNLIGA FORSKARE OCH KVINNOFORSKNING I LUND
av

Karin Widerberg

Våren 1978 bildades Centrum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning (CKF) i Lund. Centrums syfte är å ena sidan att vara en intresseorganisation för kvinnliga forskare och å andra sidan att arbeta för en ökad satsning på kvinnoforskning. Vid ett första möte i mars till vilket alla kvinnliga forskare inom samtliga fakulteter vid Lunds universitet inbjöds informerades om bakgrunden till Centrums bildande, liknande verksamhet i andra länder, kvinnoforskning, kurs i kvinnorätt, forskarsammansättningen i Lund och något om möjliga effekter av forskareutbildningsutredningens betänkande "Fortsatt högskoleutbildning" (SOU 1977:63) för de kvinnliga forskarnas villkor. Efteråt diskuterades dessa frågor i smågrupper.

Som en första arbetsuppgift uppdrogs åt de ämnesrepresentanter som utsågs vid detta möte: att kartlägga situationen vid sina respektive institutioner, vad gäller; -könsfördelningen bland studenterna på olika nivåer och bland forskarna, -könsfördelningen bland tjänster, utbildningsbidrag, o.s.v., - eventuell pågående kvinnoforskning. Vidare startades arbetsgrupper på följande områden: - de kvinnliga forskarnas arbetsmarknad, - de kvinnliga forskarnas rekrytering samt materiella och sociala villkor, - kurslitteraturen ur en kvinnesynpunkt, - effekterna av mansdominansen inom forskningen, dvs. på teoribildning och forskarstruktur.

Vid ett andre møte i april bildades olika utskott för att bl.a. jobba med lokalfrågan (CKF är fortfarande utan lokal trots Universitetets löfte om en sådan...), utarbeta förslag till stadgar för föreningen och för att utarbeta en sammanställning av kartläggningarna från de olika institutionerna. Närvarande vid detta møte var också Torsten Källemark och Christina Dahlqvist från UHÄ, d.v.s. Universitets- och Högskoleämbetet. De informerade om UHÄs arbete för jämställdhet i högskolan. Källemark upplyste att av de 300.000,- kronor som är avsedda att användas för att stimulera forskning kring jämställdhet, skulle 95.000,- gå till Lund. Det är sedan universitetsstyrelsen som fördelar dessa 95.000.

I maj deltog ett par av Centrums medlemmar i den av UHÄ anordnade konferensen om jämställdhetsforskning (en rapport från denna konferens finns i Nytt om kvinnoforskning nr. 4). Där propagerade vi för Centrum och försökte stimulera till upprättande av läkande centra på övriga universitetsorter i Sverige.

I slutet av maj höll CKF ett møte kring Temat "kvinnoperspektiv i forskningen". På detta møte behandlades: kvinnoforskning i Sverige - en kortfattad redogörelse för 70-talets kvinnoforskning i Sverige, hur man kan se på kvinnoforskning, jämställdhetsforskning och kvinnoperspektiv i forskningen - bl.a. utifrån en rapport om UHÄs konferens om jämställdhetsforskning, samt slutligen frågan huruvida man kan ha ett kvinnoperspektiv i all forskning (d.v.s. även inom naturvetenskaplig forskning.)

Beträffande höstens verksamhet har vi för närvarande tre möten planerade. Den 12:e september ska vi ha ett møte där vi ska ta stadgar och ett förslag till

tjänstebeskrivning för den tjänst som vi ämnar försöka få inom ramen för de 95.000 som UHÄ tilldelat Lunds universitet för att stimulera s.k. jämställdhetsforskning. Får vi en tjänst och en lokal kan Centrums verksamhet stabiliseras, aktivieras och garanteras en fortsatt existens. Som det nu är då hela Centrums verksamhet vilar på frivilliga insatser från redan hårt pressade kvinnliga forskare, blir verksamheten lidande.

Den 25:e september anordnar vi tillsammans med universitetets jämställdhetskommitté ett möte om kvinnlig identitet. Som inledare kommer ett antal olika forskare från olika ämnen som sysslar med denna problematik.

I oktober planerar vi ett möte om fackliga frågor. Vi tänker då inbjuda t.ex. representanter från de olika fackföreningarna (SACO och TCO) för att till dem ställa frågor av typen: vad gör facket när det gäller förhållandet utbildningsbidrag och föräldraledighet samt problemet för kvinnor att få praktiktjänst, o.s.v.

Förutom att anordna debatter, seminarier och stimulera till forskningsprojekt om kvinnors situation hoppas vi att Centrum i framtiden, när vi har fått lokal och tjänst, ska kunna fungera som en kontaktcentral för kvinnliga forskare i Sverige och utomlands för såväl frågor om pågående och avslutad kvinnoforskning som "kvinno-forskar-fackliga frågor".

Lund 78-09-03

Karin Widerberg/å Centrum för kvinnliga forskare och
kvinnoforskning
Box 1042
221 04 Lund 1
Sverige

"WOMEN IN AFRICA AND DEVELOPMENT ASSISTANCE"

Seminar i Uppsala

August 1978

I dagene 20.-21. august i år arrangerte Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala et seminar om kvinner i Afrika og utviklingsbistand. Seminaret ble holdt i forlengelsen av verdenskongressen i sosiologi og hadde samlet mellom 50 og 60 deltakere. Blant disse var en rekke kvinnelige afrikanske forskere som arbeider med spørsmål som angår afrikanske kvinners stilling og status, nordiske forskere og journalister med interesse for temaet og representanter for de nordiske bistandsorganisasjonene. I tillegg deltok representanter fra en del kvinneorganisasjoner i seminarrets avslutningssesjon.

Det første initiativ til å holde et seminar der afrikanske og nordiske kvinner kunne møtes for å bli kjent med hverandre og utveksle synspunkter på utviklingsbistand og kvinnens plass i denne, ble tatt opp på et møte i Dakar i desember i fjor, der den afrikanske kvinnelige forskerorganisasjonen AAWORD (Association of African Women for Research and Development) ble dannet. Planene om å skape en slik organisasjon ble første gang drøftet i 1976 da noen afrikanske kvinnelige forskere ble kjent med hverandre på et arbeidsseminar i Sverige. Til nå har det som oftest vært slik at afrikanske forskere bare har kunnet møtes på forskningskonferanser i Europa eller i USA, fordi det ikke har eksistert midler til å finansiere slike møter på det afrikanske kontinentet. Som en oppfølging av seminaret i Sverige, ble det søkt om og innvilget penger fra SAREC (Swedish Agency for Research Cooperation with developing Countries) til et møte der en del afrikanske forskere skulle diskutere disse spørsmålene. Seminaret i Dakar, der AAWORD så dagens lys, kom som resultat av disse drøftingene.

Seminaret i Uppsala konsentrerte seg om følgende hovedpunkter:

1. Impact of general aid projects (sector-based, technical assistance, rural development, etc.) on women in Africa.
2. Women's projects: New segregation or integration?
3. Research priorities in the field of development assistance.
4. The role of African authorities, African women's organizations and women's bureaus, foreign aid donors and researchers in changing the forms of aid.

Hver sesjon besto av en eller flere innledninger med etterfølgende plenumsdiskusjoner.

Nordiska Afrikainstitutet utarbeider en rapport fra seminaret. Vi skal her bare ta for oss noen av de punktene som ble berørt i den del av debatten som angikk forskning og forskningsprioriteringer.

ZENEBEWORK TADESSE, generalsekretær i AAWORD, og som uttalte seg på vegne av denne organisasjonen, understreket at forskning om kvinner i Afrika har som basis et ønske om å endre de forhold den afrikanske kvinne lever under i dag. Forskning - i AAWORDS øyne - er ikke en selvtilstrekkelig akademisk virksomhet, men et verktøy i arbeidet med å skape slik endring.

Dagens virkelighet har vokst ut av arven fra kolonitida; og dette gjelder i forskningen som i samfunnsutviklingen totalt sett. I arbeidet med å avkolonialisere forskningens innhold og organisering satser AAWORD for tida mye arbeid på evaluering, såvel av avsluttede prosjekter som av prosjekter som er i gang eller under planlegging.

Tadesse stilte spørsmålstegn ved nødvendigheten av mange av de forskningsprosjekter som gjennomføres når en analyserer dem ut fra et kvinneperspektiv. Det som trengs i dag, hevdet hun, er aksjonsrettet forskning på grasrot-nivå med et perspektiv som motarbeider tradisjonell sektorisering av kvinners liv, og som gir resultater som kan brukes umiddelbart i arbeidet med å bevisstgjøre kvinner og bedre deres levekår.

AAWORD har nedsatt en rekke stående arbeidsgrupper: rural development, urban development, methodology, legal aspects, psycho-cultural concepts of women. Organisasjonen har kontakt med African Training and Research Center i Addis Abbeba, opprettet av FNs Economic Commission for Africa, skal holde årlige medlemsmøter og er i ferd med å gi ut en NEWSLETTER. Den blir møtt med store forventninger fra omverdenen, samtidig som den lever med enorme praktiske problemer og manglende finansiell støtte.

Henvendelser til AAWORD kan rettes til organisasjonens president Marie Angélique Savané, 66. bd. de la République, BP 11007 Cd Annexe, Dakar, Senegal.

FATIMA MERNISSI fra Universitetet i Marokko og medlem av AAWORD, pekte på hvordan dagens forskningsstruktur hindrer oss i å nå ned til grasrot-nivået og etterlyste endringer i denne strukturen som vil gjøre det mulig å analysere de maktesløses makt og innflytelse. Hun var opptatt av solidaritetsforholdet mellom vestlige kvinneforskere med Afrikainteresser og afrikanske kvinneforskere. Hun foreslo en arbeidsdeling innen forskningen der feltarbeidet forbeholdes lokale forskere, mens bearbeiding og analyser av data står åpent for alle.

Mernissi tok også opp problemer omkring forskningsfinansiering og de bindinger som eksisterer. Hun la stor vekt på at en må lete etter samarbeidsformer som gjør det lettere å formidle afrikanske forskningsprioriteringer til giverlandene. I forlengelsen av dette trakk hun mer generelt inn behovet for et rammeverk som kan brukes til effektiv formidling av forskningsresultater.

Både Tadesse og Mernissi understreket kravet om at afrikanske kvinner må trekkes inn i planlegging, gjennomføring og evaluering av bistandsprosjekter - et krav som for øvrig gikk igjen i svært mange innlegg. Behovet for forskning som kan brukes til å legitimere de spesielle behov og ønsker kvinner har, og som ikke blir ivare tatt av "tradisjonelt" innrettet forskning, var åpenbar.

Det var derimot noe uenighet om hvilke typer forskning det nå var størst behov for: kartleggende og beskrivende, analytisk eller mer aksjonsrettede prosjekter.

Seminaret i Uppsala var viktig på mange måter. Det var første gang afrikanske og skandinaviske kvinner møttes for å klargjøre synspunkter og drøfte strategier som kan brukes i en felles innsats for å bedre kvinners kår på global basis. Grunntonen i disse drøftingene var en følelse av forståelse og innsikt i hverandres problemer, uavhengig av forskjeller i kulturell og sosial bakgrunn. Fatima Mernissi uttrykte det omtrent slik: "Together we have to make systematic efforts - in planning and research as well as in fund raising. We are all operating within adverse structures. What is needed now is solidarity in action."

N.G.

TOWARDS EQUALITY BETWEEN WOMEN AND MEN

Rapport fra INTER-UNIVERSITYCENTRE i Jugoslavia

17.03 - 28.04 1978

Inter-Universitycentre er som navnet tilsier et internasjonalt universitet, der universiteter fra nesten hele verden er medlemmer. Senteret finansieres av medlemsuniversitetene og driver kurs innen forskjellige fagområder. Norge er representert med universitetene i Bergen, Oslo og Tromsø.

Inter-Universitycentre ligger i Dubrovnik, en vakker middelalderby ved Adriaterhavet. Byen har fine bade- og utfluktsmuligheter. Vi var der i april, som vanligvis er den første sommermåneden på disse breddegrader. Uheldigvis var våren '78 den kaldeste på seksti år, så badedrakter ble byttet ut med ullgensere og regntøy. Om det var det typiske "inneværet" eller stor interesse fra kursdeltakernes side som gjorde kurset svært innholdsrikt og aktivt, skal vi ikke ha noen formening om.

Kursets tittel var: "Towards Equality between Women and Men", og ble ledet av

Ruža First-Dilić (sosiolog ved Universitetet i Zagreb)

Rita Liljestrøm (sosiolog ved Universitetet i Gøteborg)

I tillegg var der ressurspersoner fra Finland, Norge og Frankrike, samt flere fra Jugoslavia. Deltakerne for øvrig kom fra England, Nederland, Norge, Tsjekkoslovakia, USA og fra vertslandet.

Noen emner som ble tatt opp på kurset:

- Familiens utvikling
- Sosiale aspekter ved reproduksjonen
- Kvinnelig representasjon i offentlig politikk
- Kvinners deltakelse i lønnet arbeid
- Kvinnefrigjøringsbevegelsene i samfunnsperspektiv
- Morsrollen som sosial institusjon
- Roller i forandring
- Kjønnsforskjeller gjennom tidsnyttingsstudier

- Kvinner og utvikling
- Feminisme og marxisme
- Kvinner i utviklingsland

Det blir her for mye å skrive om alle emnene. Vi har derfor valgt å konsentrere oss om de jugoslaviske innleggene. Dette fordi vi antar at kvinners stilling i Jugoslavia er lite kjent blant norske kvinneforskere. I hvert fall hadde vi liten kunnskap om dette på forhånd. Jugoslavia var dessuten det eneste av deltakerlandene som karakteriserte seg selv som sosialistisk. Vi forventet derfor at noe av den diskusjon som de var opptatt av og deres kvinneforskning var forskjellig fra vår. Men som vi skal se i det følgende, har kvinners stilling i Jugoslavia mange likhetpunkter med kvinners stilling i Europa ellers.

Ruža First-Dilić foreleste om kvinners deltakelse på flere områder i samfunnet. Spesielt tok hun for seg kvinners stilling i jordbruket. Silva Meznarić tok opp den teoretiske diskusjon mellom feminisme og marxisme. (Hun arbeidet med sin doktoravhandling over dette emnet.)

Yrkesaktivitet

34% av den yrkesaktive befolkning i Jugoslavia er kvinner. Av disse har 2/3 ingen eller liten utdanning. Av de arbeidsledige totalt utgjør kvinnene halvparten, mens de blant arbeidsledige akademikere er i klart flertall. Analfabetisme er mest utbredt blant kvinner, spesielt blant de eldre i jordbruksbefolkningen. (22.2% av kvinnene i alderen 10 år og over er analfabeter.)

Jordbruket

I Jugoslavia er fremdeles 80% av jordbruksarealet privatdrevet, mens 20% tilhører større kooperativer. Når det gjelder produksjonen, er forholdet motsatt. Her står det kooperative jordbruket for 80%, mens det privatdrevne bare har en produksjonsandel på 20%.

De som er aktive innenfor den privatdrevne del av jordbruket er ikke registrert som yrkesaktive i de offentlige statistikker. De har heller ikke rett til fri legehjelp eller pensjon slik de har innenfor det kooperative jordbruk. Dette fører til en dis-

kriminering av både menn og kvinner innenfor denne sektoren, men har ofte størst konsekvenser for kvinnene.

Ruža First-Dilić karakteriserte utviklingen i det privatdrevne jordbruket ved hjelp av tre begreper:

- feminisering
- senilisering
- marginalisering

Feminiseringen av jordbruket innebar at mens mennene stadig oftere tar arbeid i industrien, ble kvinnene igjen på gården. Kvinnene fikk dermed det meste av ansvaret for arbeidet på gården.

Begrepet senilisering betegner den situasjon at de unge i stadig større grad flytter fra gården og tar utdanning eller annet arbeid.

Marginaliseringen av jordbruket betyr at stadig færre mennesker er aktive innenfor denne sektoren. I 1945 var 75% av befolkningen jordbruksbefolkning, i 1975 var tallet 33%, mens prognosene for 1980 tilsa en jordbruksbefolkning på bare 6%.

Disse utviklingstrekkene har ført til at de middelaldrende og eldre kvinnene sitter igjen med en betydelig økt arbeidsbyrde på gårdene. Dette samtidig som mennene ofte beholder sin autoritet over gården, selv om de har sitt hovedarbeid i industrien.

Blant de som er registrert som aktive (dvs. i det kooperative jordbruk) i jordbruket utgjør kvinnene ca. 55%. Ruža First-Dilić mente imidlertid tallet hadde vært mye høyere om det hadde inneholdt alle kvinner som faktisk var aktive. Blant annet de som bare var registrert som husmødre. En annen konsekvens av denne utviklingen er at de privatdrevne gårdene i stadig større grad blir overtatt av de større kooperativene.

Politisk deltakelse

Kvinnens politiske deltakelse i Jugoslavia viser det samme mønster som vi kjenner fra så mange andre land. Kvinnene har totalt en lav deltakerprosent, og andelen minker jo høyere en kommer opp i statsadministrasjonen. I sentralkomiteén er ingen kvinner

representert. Likeledes er kvinners deltakelse størst innenfor de humanitære områder, og relativt liten innenfor områder som økonomi og forsvar. Yrkesaktive kvinner er aktive i lokale foreninger, men deltar likevel lite i kommunalt styresett. De hjemmearbeidende kvinnene faller helt utenfor det politiske liv, og har generelt en lav status i Jugoslavia. Samfunnet som sådant er mer interessert i den yrkesaktive del av befolkningen. De ikke-yrkesaktive blir marginale i samfunnet.

Familien

Det er liten likestilling mellom kjønnene når det gjelder arbeidsdelingen i hjemmet. Yrkesaktive kvinner er i stor grad dobbeltarbeidende. Arbeidstiden er dessuten delt opp i to økter, og kvinnene må tilberede et varmt måltid midt på dagen. Dårlig utbygget barnepass og få billige spisesteder gjør at forholdene er dårlig tilrettelagt for yrkesaktive kvinner.

Som vi ser er det langt fra likestilling mellom kjønnene i Jugoslavia idag. Ruža First-Dilić sa det slik: "Vi i Jugoslavia har sett at den sosialistiske revolusjon ikke er tilstrekkelig for å oppnå kvinnefrigjøring, men er et nødvendig grunnlag for å oppnå dette."

Erkjennelsen av dette kommer til uttrykk i den teoretiske diskusjon blant kvinneforskerne. Silva Meznarić stilte spørsmålet: "Hva kan feminismen tilføre marxismen?"

Tar vi for oss fundamentale marxistiske begreper, kan disse utvikles bedre til å oppfange kvinners situasjon. Slik Marx, Engels og Lenin ofte bruker begrepene, gjelder de mennesket generelt. De er ikke eksplisitt tilknyttet menns eller kvinners situasjon. Samtidig refererer disse begrepene til forhold i produksjonssfæren og økonomien. På grunn av den kjønnsespesifikke arbeidsdelingen - der menn har sin hovedtilknytning til produksjonen og kvinnene til reproduksjonen - kan "menneske" ofte bli synonymt med "mannen". Selv om kvinnen også deltar i produksjonen, er hennes bevissthet og identitet oftest knyttet til reproduksjonssfæren.

Silva Meznarič sier: "Neglisjeringen av kvinnen i språket fører til at deres situasjon blir usynliggjort, og dette fører igjen til at kvinnens problemer ikke blir problematisert."

Av grunnleggende marxistiske begreper som refererer til forhold i produksjonen og økonomien, nevnte Silva bl.a.: Undertrykking, bevissthet, frigjøring og begreper i revolusjonsspråket. Marx-ismen gir stor innsikt, men mangler begreper til å analysere og forstå visse sider av kvinnens situasjon. Dette mener Silva henger sammen med at marxismen ikke diskuterer patriarkatet. Jugoslavia har offisielt avskaffet den borgerlige familien. Kvinneforskerne i Jugoslavia viser derimot at den borgerlige familien har overlevd revolusjonen, og at patriarkatet lever i beste velgående. Det er derfor viktig å rette oppmerksomheten mot dette.

Feministisk teori supplerer og utvider den marxistiske analyse av det kapitalistiske samfunn, bl.a. gjennom en analyse av patriarkatet. Vi vil derfor ha økte muligheter til å forstå og analysere kvinners situasjon dersom feministisk teori brukes i tillegg til den marxistiske teori. Silva's konklusjon var at vi på denne måten både får med klasseaspektet og kjønnsaspektet.

Inter-Universitycentre arrangerer kurs innenfor kvinneforskningen hver vår. Alle interesserte som tilhører et medlemsuniversitet kan delta på disse. Vår erfaring med kurset er svært positiv, så vi kan trygt anbefale andre å delta.

September 1978

Anne-Kathrine Broch-Due (Stud.polit)

Ingeborg Astrid Kleppe (Stud.polit)

Senter for Kvinneforskning ved Universitetet i Bergen

LIKESTILLING I HØYERE UNDERVISNING OG FORSKNING

Konferanse i Oslo

17. oktober 1978

Norsk Forskerforbund holdt 17. oktober i år en én-dags konferanse på Holmenkollen Turisthotell under temaet "Hvordan fremme likestilling i høyere undervisning og forskning." Representanter fra universiteter og høgskoler, fra departementer og forskningsråd, fra Likestillingsrådet og fra lokale likestillingsutvalg var invitert til konferansen, som hadde samlet mellom 50 og 60 deltakere.

Møtet på Holmenkollen var en oppfølging av en likestillingskonferanse som Norsk Forskerforbund arrangerte i 1975. Som kjent har det i mellomtida skjedd en rekke endringer i universitetenes struktur og funksjon. Spørsmålet om likestilling har presset seg stadig lenger fram i debatten om disse endringene og har bl.a. ført til at det er opprettet egne likestillingsutvalg/råd ved en del universiteter og høgskoler.

Forskerforbundet nedsatte i november i fjor sitt eget likestillingsutvalg og har gjennom dette arbeidet funnet at tida nå var moden for en ny likestillingskonferanse. Hensikten med konferansen skulle dels være å drøfte hvilke konkrete tiltak som bør gjennomføres med tanke på å fremme likestilling, dels å påvirke universiteter og høgskoler og forskningsråd til å gjøre en aktiv innsats i dette arbeidet. Ser en på den profil som avtegner seg av stillingsstrukturen ved universitetene på landsbasis når det gjelder forholdet menn - kvinner, er det ikke vanskelig å være enig i nødvendigheten av å holde en slik konferanse.

	Menn	Kvinner
Toppstillinger	20	1
Mellomstillinger	5	1
Stipendiater	4	1

Konferanseprogrammet omfattet to foredrag, plenumsdiskusjon, panelinnlegg og oppsummerende diskusjon. Foredragsholdere var Eva Kolstad, Likestillingsrådet, og Åse Hiorth Lervik, Universitetet i Oslo. I panelet satt Kirsti K. Christensen, UiO, Erik Grønseth, Likestillingsrådet, Aud Trætteberg, Forskningsinstituttet for sement og betong, Kari Skrede, Forbruker- og administrasjonsdep., Familie- og likestillingsavdelingen, og Per Schioldborg, Norsk Forskerforbund.

Eva Kolstad satte i sitt foredrag likestillingsarbeidet ved universiteter og høyskoler inn i et større perspektiv ved å trekke opp de brede linjer i norsk kvinnesaks 100-års historie - en utvikling som knytter an til endringer i det internasjonale samfunns holdning til spørsmålet om kvinners stilling og status.

Hun førte linjen helt fram til det som var dagens tema og spurte om det er riktig å ha spesielle forventninger til universitetene når det gjelder å fremme likestilling mellom kvinner og menn. Kolstad besvarte selv spørsmålet ved å understreke universitetets normgivende funksjon som forsknings- og undervisningsinstitusjon, som arbeidsgiver og som formidler av kunnskap ut i samfunnet. Økt kvinnerepresentasjon ville få betydning på flere måter: a) som mønster og som identifikasjonsmulighet for kvinner i andre institusjoner og i samfunnet for øvrig, b) ved å påvirke det faglige innhold i forskning og undervisning, og c) ved på sikt å bidra til å få flere kvinner inn i viktige og innflytelsesrike stillinger i samfunnet. Blant de tiltak som burde kunne vurderes, trakk Kolstad fram

- deltidsoordninger, også i ledende stillinger
- fleksibel arbeidstid
- omsorgsordninger
- kvotering

Som kvinne i universitetssystemet, i toppstilling og ut fra en maktposisjon, stilte Åse Hiorth Lervik i sitt foredrag tre spørsmål:

- hva har universitetene gjort til nå?
- hvilke nye problemer reiser seg?
- hvilke virkemidler kan vi finne?

Etter Lerviks mening har universitetene lyktes bedre i arbeidet med å fremme likestilling utad i samfunnet enn innad i egne rekker. Blant annet har universitetet som utdanningsinstitusjon gitt en rekke kvinner muligheter til å nå innflytelsesrike stillinger i samfunnet. Det har knesatt et prinsipp for saklig, objektiv vurdering som har kunnet brukes som argument i reaksjoner mot usaklig og diskriminerende behandling. Og forskning på kjønnsroller og på kvinners spesielle situasjon har reist en fagkritisk debatt og bidratt til å avdekke den usynlige diskrimineringen i samfunnet. I saklighetens navn har universitetene innad sviktet sin ideologi ved å la være å ta hensyn til at en slik diskriminering eksisterer og har dermed befestet denne.

Målet for likestillingsarbeidet innen universiteter og høyskoler må være, sa Lervik, størst mulig realistisk balanse i alle fag og på alle trinn. Hun understreket at tallmessig likestilling bare er å anse som et middel til å oppnå kvalitativ likestilling, dvs. til en akseptering av likeverd. En slik balanse får implikasjoner på flere områder: i forholdet mellom yrkesrolle (dvs. forskerrollen) og familierolle, mellom universitet og samfunn og mellom mannlig og kvinnelig erfaringsstoff og syn på tilværelsen som forskningsområde. For å endre ubalansen og få flere kvinner inn i universitetsstrukturen, foreslo Lervik følgende strategier:

1. Kjønnskvotering ved ansettelser. Radikal kvotering ved rekrutteringsstillinger og moderat kvotering ved ansettelser. Opprettelse av spesielle stillinger med ansvar for å ivareta kvinneaspektet.
2. Velge kvinner inn i maktposisjoner, dvs. i komiteer og utvalg der innflytelse utøves (budsjettkomiteer, bedømmelseskomiteer, eksamenskommisjoner).

3. Avdekke den skjulte diskriminering
4. Revidere læreplaner og pensumutvalg. Sette i verk særtiltak, f.eks. egne stipendprogram eller andre styrkings-tiltak

Bare på denne måten, sa Lervik, vil kvinner - og kvinneaspektet - komme inn i fagene og påvirke vitenskapenes innhold og funksjon.

Noen hovedpunkter fra panelinnleggene

Kari Skrede trakk opp tre forskjellige typer virkemidler som universitetene kan bruke i sitt likestillingsarbeid:

1. Inngrep i selve rekrutteringsprosessen på ulike nivåer i stillingsstrukturen, dvs. kjønnskvotering.
2. Tiltak som kan lette kvinners - og menns - omsorgsforpliktelse, dvs. utbygging av daghjem, redusert arbeidstid og deltidssordninger. De praktiske sider ved denne type tiltak er de minst problematiske, mente Skrede. Det som henger igjen er den tradisjonelle arbeidsdelingen.
3. Universitetenes egne virkemidler når det gjelder å plassere kvinner og menn i stillingshierarkiet, dvs. selve bedømmelsesprosessen. Meriteringssystemet, slik det fungerer i dag, virker mot kvinnens muligheter til å kvalifisere seg i den fase av livsløpet da kvalifisering bør skje.

Erik Grønseth supplerte Skredes konkrete forslag med en del generelle synspunkter på likestillingens innhold og forutsetninger. Han understreket at likestilling ikke må skje på mannens premisser, men snarere bør innebære endringer i mannens tilværelse. Han trakk inn de positive muligheter som ligger i kvinnekulturens aktive sider. Grønseth hevdet også at en av de viktigste forutsetninger for reell likestilling var at samfunnet selv overtok de økonomiske forpliktelser i barneomsorgen. Bare på denne måten kunne kvinner og menn stå fritt til å fordele sin tid mellom yrkesliv og familieliv.

Aud Trøttestad la, som representant for forskningsinstitutter utenfor universitetene, fram noen synspunkter på mulighetene for å fremme likestilling innen slike institusjoner. Blant annet hevdet hun at det faktisk at det bare eksisterer én forskerstatus, kan bidra til minsket konkurranse. Fast arbeidstid kan også peke i samme retning (selv om slike ordninger gir liten mulighet til å drive likestillingsarbeid). Det viser seg, sa Trøttestad, at på de institutter som har satt i gang prosjekter som berører kvinneproblemer, er det forholdsvis mange kvinnelige ansatte. Kvinnerepresentasjon virker m.a.o. inn på valg av forskningstema. Trøttestad tok også opp problemet med skjult diskriminering og viktigheten av å arbeide med å avdekke denne.

Som vit.ass. ved Universitetet i Oslo, presenterte Kirsti K. Christensen innenfra de problemer som møter kvinner i rekrutteringsstillinger. Felles for alle - kvinner og menn - i rekrutteringsstillinger er tidsproblemet, konkurranseproblemet og bekymringen for hva en skal gjøre når rekrutteringsperioden er over. I tillegg, sa Christensen, møter kvinnene problemer i forbindelse med

- omsorgsforpliktelser
- valg av forskningsområde
- tendenser til forskjellsbehandling

Av disse er omsorgsfunksjonen de "gjerne problemene". Konkrete tiltak som barnehager, forlenget stipendperiode o.l. kan løse opp i slike floker. Problemer i forbindelse med valg av forskningsområde og forskjellsbehandling er imidlertid diffuse og langt vanskeligere å takle.

Per Schioldborg, formann i Norsk Forskerforbunds likestillingsutvalg, la fram utvalgets utkast til program for likestillings spørsmål. Utkastet drøftet bl.a.:

- kjønnskvolter (moderat/radikal) og kompetansenivå
- barnehage tilbud
- deltidsordninger
- utvidet adgang til velferdspermisjon

En ganske kort oppsummering av de temaer som ble tatt opp i innledningsforedrag, panel og debatt vil se slik ut:

- kjønnskvoltering ved ansettelses; fortrinnsvis radikal kvotering ved rekrutteringsstillinger, moderat kvotering ved faste stillinger
- spesielle stillinger med ansvar for å ivareta kvinneaspektet
- lettelses i omsorgsarbeidet; barnehage tilbud, velferdspermisjoner
- fleksibel arbeidstid, deltidsordninger i alle typer stillinger
- meriteringssystemet; dets virkninger for kvinner
- skjult diskriminering
- revisjon av læreplaner og pensumutvalg; egne styrkingstiltak, f.eks. stipendprogram
- kvinners deltaking i maktposisjoner, dvs. i komiteer, råd og utvalg
- universitetenes forpliktelser som mønster for samfunnet.

N.G.

C R I A W

Canadian Research Institute for the Advancement of Women (CRIA W) holder konferanse under temaet "Women and Health" i Ottawa, Canada, i dagene 9.-11. november i år. Susan Clark, som er tilknyttet instituttet, og som for tida er i Norge, skal delta på konferansen og vil fortelle om denne og om CRIA W i neste nummer av bladet.

SEMINAR OM KVINNERS LEVEKÅR

I dagene 6.-8. september i år arrangerte sekretariatet for kvinneforskning et seminar om forskning omkring kvinners levekår. Seminaret, som ble holdt på Vatnahalsen høyfjellshotell, hadde samlet omkring 40 deltakere, i hovedsak fra Norge, men også med representanter fra de andre nordiske land.

Seminaret kan sees som opptakt til økt forskningsinnsats på feltet levekårsforskning i åra framover og hadde følgende formål:

- for det første å se på forskjellige levekårsundersøkelser ut fra et kvinneperspektiv
- for det andre å se på hva slags informasjon som ligger ubrukt i slike undersøkelser
- for det tredje å diskutere hvordan prosjekter om kvinners levekår bør se ut.

Som bakgrunnsmateriale til seminaret var det utarbeidet et arbeidsnotat, basert på en gjennomgang av det publiserte materialet i Levekårsundersøkelsen som omhandler kvinner.

Det ble holdt en rekke innledninger med påfølgende plenumsdiskusjoner. Seminaret munnet ut i en diskusjon om hvordan et forskningsprogram om kvinners levekår og livsløp best skal organiseres og finansieres i de neste 2-3 år. En seminarrapport vil bli publisert som Arbeidsnotat nr. 8/78 i løpet av høsten. For å gi et foreløpig inntrykk av hvilke temaer og problemstillinger diskusjonene på Vatnahalsen tok utgangspunkt i, gjengir vi nedenfor innholdsfortegnelsen til rapporten:

Stein Ringen: Om levekårsforskning og kvinneperspektiv	
Elina Haavio-Mannila: Differences in the level of living of male and female immigrants in Sweden	
Christina Jonung: Kønssuppedelingen på arbeidsmarknaden	
Torild Skard: Kvinner og politisk deltakelse	
Randi Hjorthol/Siri Næss: Kvinners yrkesaktivitet og velferd; data fra en undersøkelse i Hallingdal	
Hildur Ve: Kvinner og velferd	
Arnlaug Leira: Kvinner og velferd i olje-Norge	
Lisbet Høltedahl: Kvinner og innflytelse	
Helga Hernes: Forskningsprogrammet Kvinners levekår og livsløp - en orientering	

International Council of Psychologists Conference

"SEX STEREOTYPES AND EMERGING ROLES OF WOMEN AND MEN"

Oslo, Juli 1978

Nytt om kvinneforskning nr. 4/78 hadde en kort forhåndsomtale av denne konferansen, som ble holdt på Universitetet/Blindern i dagene 24.-25. juli.

Initiativtaker til konferansen var psykolog Gori Gunvald, Oslo, som også var eneansvarlig for planlegging og avvikling av såvel den faglige som den mer selskapelige del av programmet. Det selskapelige besto av to fulle dagers omvisning blant Oslo og omegns severdigheter, med påfølgende munter sammenkomst for samtlige kongressdeltakere hos Gori Gunvald.

Som innledning til den faglige del av programmet, ble de omkring 120 deltakerne fra 13 forskjellige land hilst velkommen til Oslo universitet og fikk en kort orientering om norsk kvinneforskning i dag. Gori Gunvald innledet deretter om "Feminism through forty years, in theory and practice". Resten av konferansen ble kjørt i tre parallelle sesjoner - noe som var nødvendig pga de mange foredragsholdere - med plenumsmøter innimellom. Det oppsto en rekke stimulerende diskusjoner i kjølevannet av de enkelte foredrag, særlig når de synspunkter som ble presentert avvek noe fra flertallet av bidragene, som i alt overveiende grad var feministisk orienterte.

Vi nevner i det følgende noen foredragstitler som eksempler på temaer som ble berørt på konferansen. I den utstrekning opplaget strekker til, kan interesserte henvende seg til Gori Gunvald, Slemdalsveien 92, Oslo 3, for å få program og trykt resymé av foredragene.

- ALTERNATIVES TO SEX MYTHOLOGY. Louise Evans, Ph.D., ABPP. Fullerton, California.
- THE NEW FEMINISTS. Rona Fields, Ph.D. Former Associate Professor, Clark University, Worcester, MA, USA.
- TELEVISION PRODUCT ADVERTISEMENTS AND WOMEN'S SELF CONCEPT. Florence L. Geis, Associate Professor of Psychology, University of Delaware, USA. Co-authors Virginia Brown, Joyce J. Walstedt and Natalie P. Porter, University of Delaware.
- FEMINISM - A THERAPEUTIC TOOL. Gori Gunvald, Specialist of Clinical Psychology, NPF.
- THE IMPACT OF SEX STEREOTYPING ON CAREER CHOICE PROCESSES IN WOMEN. Barbara A. Gutek, Ph.D., Assistant Professor, Dept. of Psychology, UCLA, CA. USA.
- DE-STEREOTYPING OF SEX ROLES IN SEXUAL INFORMATION TO YOUNG PEOPLE. Ragna E. Holter, Univ Oslo, Member of MSO: Med Stud Sexual Information Office, Oslo, Norway
- SHOULD THERE BE SEXUAL STEREOTYPES - A BALANCED VIEW AND A DECISIVE YES ANSWER. L. F. Lowenstein, Ph.D., Head, Dep of Psychology and Educational Psychology, College of Preceptors, London, and Visiting Professor, Univ of Khartoum, Sudan.
- IDEALIZATION OF MOTHERHOOD. Pirkko Niemela, Dept. Psychology Univ. Turku, Finland.

En kort orientering of ICP

Organisasjonen ble startet under 2. verdenskrig av nordamerikanske kvinnelige psykologer og som en ren nasjonal psykolog-organisasjon. Etter krigen ble den omorganisert til en internasjonal organisasjon for kvinnelige psykologer. Omkring 1960 fikk også menn adgang og utgjør nå ca. halvparten av medlemmene. ICP's formål er å fremme psykologien og bruken av dens vitenskapelige landevinninger på internasjonal basis. ICP arbeider for å styrke internasjonale bånd mellom psykologer, og å utvide og utdype kommunikasjonskanaler mellom individuelle psykologer. I motsetning til de fleste andre internasjonale organisasjoner, der en bare kan oppnå medlemskap gjennom den nasjonale

organisasjon, bruker ICP individuelt medlemskap. Dette gjør det lettere å få personlig kontakt på uformell basis, bl.a. ved hjelp av en godt ajourført medlemsfortegnelse der hvert medlems spesielle faglige interesseområde blir angitt.

ICPs årsmøter skifter mellom USA/Canada og verden for øvrig. (Neste årsmøte holdes ved Princeton University, USA, i 1980 i Leipzig.) Regionale møter holdes mellom årsmøtene (de siste årene f.eks. i India, Hellas, Canada, Israel, Columbia, England, Norge, Brazil, Japan). Årsmøtene holdes som regel i tilknytning til en større internasjonal psykologorganisasjons årsmøte og med delvis overgripende fellesprogram. Medlemmer av ICP har mulighet for å bidra med foredrag i ICP regi eller i slike fellesprogram.

ICP ønsker gjennom sine publikasjoner og sine faglige møter å stimulere til og være behjelpelig med kryss-kulturell forskning innenfor ulike felter, å bidra til utveksling av informasjoner og å fremme andre former for kollegialt samarbeide.

Medlemskap (som for tida gjelder i 53 land) omfatter regulært medlemskap, assosiert medlemskap og profesjonell tilknytning, dvs. fra disipliner som grenser til psykologien. Dette samme gjelder for hovedfagstudenter i psykologi og i tilgrensende fag.

ICPs Komité for feministisk psykologi

ICP har organisert en rekke komiteer innen ulike felter. En av disse er Komitéen for feministisk psykologi, som ledes av Gori Gunvald, som også er styremedlem i ICP og regional koordinator. Komitéens formål er dels å formidle kontakt mellom forskere med et feministisk perspektiv for å muliggjøre og fremme kryss-kulturell forskning innen dette feltet, dels å koordinere slike forskningsprosjekter og legge dem fram i form av symposier eller som individuelle foredrag på konferanser og kongresser, enten i ren ICP's regi eller som fellesprogram for ICP og andre større nasjonale eller internasjonale psykologorganisasjoner.

Kollegaer på bred faglig basis inviteres herved til medlemskap i ICP. (Ikke-psykologer med embedseksamen eller tilsvarende eksamen i et fag som grenser til psykologien, som sosiologi antropologi, pedagogikk, etc., kan oppnå medlemskap som "accociate member", uten adgang til å stemme på kandidater til tillitsverv, men ellers med samme rettigheter som de med fullt medlemskap, altså også til å holde foredrag i internasjonale faglige fora. Også hovedfagstudenter kan oppnå medlemskap.) Interesserte kan henvende seg til:

Gori Gunvald
Slemdalsveien 92
Oslo 3
Tlf. (02) 14 15 61

eller

Nina Gornitzka
NAVFs sekretariat for
kvinneforskning
Munthesgt. 29
Oslo 2, tlf. (02) 56 52 90

CEFRÉS

Centre Européen Féminin de Recherche sur l'Evolution de la Société
European Women's Centre for Studies in a Changing Society
"Work and Employment: Toward what kind of Society?"
Konferanse i Lisboa, 22.-25. januar 1979

CEFRES planlegger i øyeblikket å opprette et eget forskningsinstitutt. Konferansen om "Work and Employment" er tenkt som et viktig ledd i arbeidet med å formulere et forsknings- og handlingsprogram for dette instituttet. Vi kommer tilbake med litt generell informasjon om organisasjonen og dens målsetting i neste nummer av Nytt om kvinneforskning.

"Revolusjonære handlinger er til dels meget enkle."

En omtale av Harriet Clayhills: "KJERRINGER MOT STRØMMEN"

av

Björg Aase Sørensen

1920 årene var en tid med heftig politisk strid og organisatoriske splittelser i arbeiderbevegelsen.

I splittelsesprosessen var mennene opptatte av å få med kvinnene og de ressurser som de representerte. Mennene måtte innse at kvinnene ikke ville styres av de beslutningene om omorganisering som partiene fattet.

Harriet Clayhills tar i boka "Kjerringer mot strømmen" opp til belysning én gren av arbeiderklassekvinnenes politiske organisering i mellomkrigstida.

Hun legger fram materiale om de kvinnene som sto lengst til venstre politisk. "De ikke-partitilsluttede husmorlagene kom med tiden til å omfatte mange partiløse kvinner. Men lederne kom fra NKP, og husmorlagene prøvde aldri å skjule at de deltok i klassekampen på den revolusjonære siden".(s.11)

De første husmorlagene ble stiftet i 1924, og bevegelsen vokste jevnt fram til slutten av 1930 årene.

I 1937 ble Norges Husmorslagsforbund stiftet. Det var da driftige lokale lag i Oslo, Bergen, Trondheim og på såkalte ensidige industristeder. Etter krigen, da flere av husmorslagskvinnene satt i fangenskap, kom en ny politisk situasjon, og mange av de aktive førte virksomheten videre i Norsk Kvinneforbund.

Husmorbevegelsen minner lite om det bildet vi idag har av virksomhet og innhold i de husmorlagene som tilhører Norges Husmorforbund. Arbeiderhusmødrene markerte sin politikk offentlig gjennom demonstrasjoner, presseinnlegg og folkemøter.

Deres talskvinner ville ha den sosiale nøden fram i lyset, de kjempet for arbeiderklassens levevilkår, mot rustnings-og krigstruslene. Politisk var bevegelsen internasjonalt orientert. Den økonomiske krisa i verdens-økonomien ble analysert og kommentert i "Husmoren", i "Arbeidet" og i "Gnisten", blant andre. Harriet Clayhills har i stor utstrekning valgt å la den direkte dokumentariske tale få ordet i boka. Sterkt og klart trer de fram: Jeanette Olsen, Johanna Bugge Olsen, Cecilie Slåttelid, Marie Thoresen, Astrid Eriksen, Mira Hansen, Berthe Nilsen, Astrid Langseth og alle de andre.

Disse kvinnene hadde felles et bilde av virkeligheten de ville realisere, og husmorlagsorganiseringa var et redskap i den kvinnekulturbaserte strategien de formet. Kvinnene solidariserer seg med sine menn i felles kamp for klassens framtid. Men de gjør det på kvinnevis, ikke ved å organisere etter Lenins eller Tranmøls tenkning. Clayhills sier: "Jeg vil hevde at NKP-kvinnene lyktes med å gjøre husmorlagene så aktive, fordi de ikke gikk utifra en teori, men fra praktisk viter. Det var nok ikke så mange av dem som studerte Clara Zetkins uttalelser, men desto flere som visste hvilke krav hverdagen stilte." Når partikvinnene opptredte i internasjonale kommunistfora måtte de tåle hard kritikk for arbeidsstilen i husmorlaga. Men, med henvisning til egne erfaringer sto de på sitt.

Husmorlagenes politiske egenart:

"De tok mengder av initiativ på egen hånd. Mange av de konkrete dagskrav som lagene gikk inn for som sin hovedsaklige oppgave, var av den art at den "store" mannsdominerte riks- og utenrikspolitikken ikke befattet seg med dem. I dette lå en diskriminering, som kvinnene

i husmorlagene reagerte sterkt mot - men de gjorde det i handling mer enn i ord."

Lagene hadde sin styrke og sin selvstendighet i nærmiljøet - på det kommunale plan (s.71). De samlet inn penger, og satte i verk direkte aksjoner og ønsket anerkjennelse som fagforeninger. De gikk i lste mai tog under paroler som "Arbeidersker, inn i fagorganisationen". Men det var motstand i fagbevegelsen. Clayhills mener dette dels kom av at husmorlagenes politiske nøytralitet var tvilsom, men dels var det andre grunner som den at faglig virksomhet følger regler skapt av menn, "menn blant arbeidstakerne såvel som blant arbeidsgiverne". (s.90).

Husmorlagas kulturkamp.

"Du synes kanskje ikke det er revolusjonært å lappe sko og selge lodder, men jeg er kommet til at enhver gjerning som gjøres med den rette politiske bakgrunn er revolusjonær. Tusen småting kan vi gjøre, men er det tusener som tar fatt kan det bli av veldig betydning allikevel" (Astrid Langseth).

Av "småtingene" får de fram sine egne kulturaktiviteter, de kan by arbeiderunger på ferie, på fest, fri for den nedverdiggende veldedigheten fra overklassen. "Ingen å takke, ingen å neie for" (s.112.) Kvinnenes dyktighet anerkjennes og de vokser i arbeidet, det gir dem deres egne livsbetingelser, og en tro på egne evner til å frigjøre seg fra undertrykkelse.

For kvinneforskningen vil denne boken sikkert ha verdi på flere områder: den gir nye data om kvinners organisering, og må derigjennom bidra til å føre forskning om fellesskap og samhold blant kvinner videre. Husmorlagskvinnene utviklet en bevegelse som både bekreftet kvinners evner til

å ta politisk ansvar og omsette kvinnekulturens verdier til rammer for praksisformer som ga dem og deres barn andre livsbetingelser. Det gjelder for eksempel deres stedige mobilisering av uavhengige ressurser slik at de kunne fri seg fra den klamme veldedigheten fra de bemidlede og fra borgerskapets bilde av dem og deres klasse. De skapte en politisk kultur og preget miljøet rundt seg med verdighet og mot.

Materialet er viktig ikke minst fordi det tar opp en relativt lite studert side ved kvinners samfunnsmessige aktivitet. Egen og andres fokusering på f.eks. produksjon i betalt arbeid avspeiler kanskje at vi (allefall jeg) fortsatt er ofre for mannskulturens vurderinger av hvordan vår verdi kan dokumenteres: enten gjennom at vi deltar på samme måte (og vel så det?) i arbeidslivet eller ved at vi krever at vår innsats i den ulønna produksjonen skal verdisettes i kroner og øre. Femti og sekstiåras svøpe - likestillinga - kravet om å være like for å bli likeverdige, er det nok vanskelig å befri seg fra.

Husmorlagsjentenes bidrag blir så viktig fordi det gir oss i gave en bevissthet om en type kvinneproduksjon som er så tett innvevd i kvinnesituasjon over hele verden at den kanskje nettop derfor blir, ja, usynlig. Kvinners fellesskap er ofte sagt å være fellesskap om å løse andres problemer. Clayhills materiale gir innsikt i den prosessen som kommer i gang når kvinnene erfarer at de faktisk har en viss måloppnåelse.

Husmorbevegelsen viser hvordan kvinners organisering avviker fra menns på noen andre viktige måter. Vi vet at i mannskulturen har organisasjoner vært både instrument

for effektiv måloppnåelse og et selvstendig maktgrunnlag som ikke alltid har tjent organisasjonsmedlemmenes interesser. Gjennom sin ikke-elitistiske struktur og sine praksisformer, hadde denne kvinneorganiseringa lagt inn betingelser for et virksomt organisasjonsdemokrati. Og det nyttet ikke å gjøre dem til redskap. Ikke minst forholdet til den større politiske organisasjonen som en del av dem følte seg knyttet til viser dette. De var ikke "med" på mennenes tradisjonelle vis, allikevel var de kanskje mere effektive og mere i samsvar med de målsetningene som hele bevegelsen sto for.

I denne omtalen har jeg prøvd å gi inntrykk av det husmorbevegelsen sto for. Jeg kan ikke gi noen faghistorisk kritikk og ikke vurdere den relative vekt som f.eks. er lagt til de enkelte aktive. Sjørl tror jeg at en skal ta alvorlig Clayhills oppfordring om å føle ansvar for at vi kjenner så dårlig til kvinner før oss.

Så får vi se da, hvordan de etablerte f.eks. organisasjonsteorier tåler møtet med kvinndata.

Harriet Clayhills: "Kjerringer mot strømmen"

Arbeiderhusmødrenes organisering og kamp i 20- og 30 åra.
Pax 1978

LIKESTILLINGSDEBATTEN I MORALSK PERSPEKTIV

av

Ase Hiorth Lervik

Ragnar Holte: Etik och jämställdhet. Summary: Equal Rights for Women and Men - An Ethical Study. 58 s. Acta universitatis upsaliensis - Uppsala Studies in Social Ethics 5. Uppsala 1978, Distributor: Almqvist & Wiksell International Stockholm/Sweden. ISBN 91 554 0784 6 - ISSN 0346 6507.

I løpet av 1970-årene er likestilling mellom kjønnene blitt et mål det rår full politisk enighet om, skjønt det fremdeles er ulike oppfatninger om hvordan målet skal realiseres. Ragnar Holtes hensikt med sitt skrift er ikke å gi en oversikt over debatten eller et opplegg for den praktiske gjennomføring av likestillingen, men å "diskutere villkoren for en rimlig argumentation kring dessa frågor" (6) og å avdekke årsakene til den uenighet som ennå fins.

Dette viser seg mer nødvendig og mer fruktbart enn man skulle tro. Holtes drøfting av det etiske grunnlag for likestilling og hans logiske analyser av paradoksene i debatten er et oppryddingsarbeid som setter mange ting på plass, blant annet ved å vise hvilke konsekvenser de viktigste argumentene må få.

Holte starter med å utlede likestillingskravet av formuleringen i FNs Menneskerettighetserklæring: "Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. (....) Enhver har krav på alle

de rettigheter og friheter som denne erklæring gjelder, uten forskjell av noen art på grunn av rase, farge, kjønn (.....)" Dette er ikke en sakpåstand, men et normativt utsagn. Det oppfordrer oss til å erkjenne et menneskeverd som er felles for alle, og til å handle ut fra dette. Det er rimelig å se prinsippet om et slikt felles menneskeverd som det mest grunnleggende aksiom i likestillingsdebatten eller i enhver debatt om menneskelige rettigheter. Men fordi dette er et moralsk krav, kan det verken underbygges eller anfektes av kjensgjerninger.

Fra rapporten Könsroller och utbildning (Nordisk utredningsserie 6/1972) henter Holte ut en annen begrunnelse for at man bør ha "jämn fördelning av arbetsuppgifter i familjen, arbetslivet och det offentliga livet." Det viktige her er ikke den enkeltes rett til fritt å velge utdanning/yrke, men det hensyn at mannsrolle og kvinneverole faktisk er forskjellige, og utfyller hverandre. Yrker og samfunn vil vinne på å tilføres elementer av det som tradisjonelt er den kvinnelige kjønnsrolles verdier, likesom barn vil vinne på at mennene tar større del i oppdragelse og omsorg. Dette er egentlig ikke et likestillingsargument, men et krav om fellesskap og samarbeid mellom kjønnene for å oppnå "en mer fulltonig mänsklighet". For klarhetens skyld bør dette argumentet, som også er av moralsk art, holdes ut fra argumentet om et felles menneskeverd. Men de står selvsagt ikke i strid med hverandre.

Holte gjennomgår deretter argumentasjonen omkring likestilling på tre ulike nivåer: det empiriske, det vurderende og det livssynsmessige. På hvert nivå tar han fatt i faktiske debattinnlegg og kan også gå inn på aktuelle problemer, som f.eks. den skjeve rekrutteringen til ulike studier.

Det er vanskelig å trekke skillet mellom empiriske argumenter og argumenter som bygger på vurderinger, fordi det viser seg at både utvalget og tolkningen av fakta blir styrt av politisk syn eller livsanskuelse, som danner en overbygning over vurderingene. Biologiske forskere har hevdet at psykiske ulikheter mellom kjønnene er medfødte, mens atferdsforskere hevder av innlæring er den viktigste årsak til forskjellene. Begge parter vedgår at variasjonene mellom individer av samme kjønn er langt større enn den gjennomsnittlige forskjell mellom menn og kvinner som gruppe. For likestillingskravet kan slike statistiske ulikheter ikke få noen betydning. Men Holte påviser også at den prestasjonsvurdering man finner så utbredt i samfunnet i dag, kan komme til å overskygge prinsippet om et felles menneskeverd. Det blir et moralpsykologisk problem at vi må kunne vurdere en person som "menneske" med de grunnleggende fri- og rettigheter, og samtidig vurdere personen individuelt som skurk eller undermåler. Den enkeltes subjektive opplevelse av verdi vil være avhengig av andres vurdering, og solidaritet innenfor en undertrykt gruppe har alltid vært en vesentlig faktor i frigjøringsarbeidet.

På slutten kommer Holte inn på debatten om kvinnelige prester, og han utviser like stort skarpsinn og like nådeløs logikk i den sammenheng som i andre. Det er ingen løsning, sier denne teologiske professor, å henvise spørsmålet til den teologiske sfære og nekte å diskutere det som et likestillingskrav: Den som blir anklagad för könsdiskriminering kan inte dra sig undan det moraliska ansvaret genom att framställa Gud som det egentliga subjekt för diskriminering. Man är moraliskt ansvarig också för den gudsbild man håller sig med.

UNDERVISNING I KVINNESOSIOLOGI

ved

Universitetet i Bergen

Institutt for sosiologi og statsvitenskapelige fag

høsten 1978

KVINNER OG SAMFUNN, seminar for mellom- og hovedfagsstudenter
Kvinner og klasse. Seminarleder: Hildur Ve

Program for seminaret:

9. oktober: Hva kan marxistisk klasseteori og lagdelingsteori gi av innsikt om kvinners klassemessige situasjon, og hva er problemene de skaper mht å forstå kvinnes samfunnsmessige posisjon?
16. oktober: Utgjør kvinnene en egen klasse? Hvor fruktbart er et slikt utgangspunkt for å forstå kvinners samfunnsmessige situasjon?
23. oktober: Forholdet mellom kvinnekultur og klassekultur.
1. november: Hilary Land: "The Changing Boundaries between the Family and the State."
Aud. Q, 12-14
6. november: Signe Arnfred: Om Ændringer i klassestrukturen i Danmark siden 1950, og disse ændrings betydning for kvinders situasjon og for kvindebevegelsens karakter.
13. november: Anne Marie Berg: Kvinner i klasseteorier.
15. november: Oppsummering og diskusjon av seminarets tema.
Aud. Q, 12.15-14
20. november: Annemor Kalleberg: Motsetninger mellom yrkesarbeid og barneomsorg.

Litteratur

- Collins, Randall: A Conflict Theory of Sexual Stratification. (Utdeles). Artikkell i boka: "Family, Marriage and the Struggle between the Sexes." Red. Hans Peter Dreitzel. Recent Sociology, No. 4, New York 1972.
- Mitchell, Juliet: Kvinnens lodd. Pax 1973
- Morgan, D. H. J.: Woman as a Social Class. (Utdeles). Kapittel i boka: "Social Theory and the Family". London/New York 1975.
- Ve, Hildur: Sosialisering, kjønn og klasse. "I kvinners bilde". Pax 1977.

Ytterligere litteraturforslag vil bli fremlagt i løpet av seminaret.

KVINNERS LIVSSITUASJON I OVERGANGSALDEREN (KLIMAKTERIET)

Seminar våren 1979 ved Arne Holte

Vit.ass. Arne Holte leder et tverrfaglig teori- og forskningsseminar for studenter i psykologistudiets 1. og 2. avdeling, samt studenter og forskere fra andre fagområder, som f.eks. medisin, sosiologi, sosialantropologi og sosialøkonomi. Det tas sikte på å utvikle et forskningsprosjekt basert på studenters deltakelse, med muligheter til å skrive eksamens- og hovedoppgaver fra prosjektet.

Tid: torsdag kl. 17.15-19.00

Sted: Eilert Sundts Hus (SV-bygget), Blindern
Sem.rom, se forelesningskatalogen V-79

1. gang: 18. januar 1979

For ytterligere informasjon kan henvendelser skje til:

Vit.ass. Arne Holte, Psykologisk klinikk, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Postboks 1094/Blindern, Oslo 3, eller tlf. 46 68 00/linje 8333 og 8338.

PUBLIKASJONER INNKOMMET TIL REDAKSJONEN:

Bøker:

Stig Holmqvist/Aud Talle: Barheidas tre hustruer.

LiberFörlag Stockholm. 1978

Ukjente kvinnelige forfattere: Institutt for språk og litteratur.
UNIVERSITETET I TROMSØ. Våren 1978.

Hovedoppgaver:

Hjördis Kaul: Mellom mann og maskin. Institutt for sosiologi og samfunnskunnskap - UNIVERSITETET I TRONDHEIM 1978.

Halldis E. Valestrand: "Kvinner i klemme"-Om kvinner, bedrifts-
nedleggelse og utstøting på et lokalt arbeidsmarked.
Geografisk Institutt. UNIVERSITETET I BERGEN. 1978.

Rapporter, prosjektnotater:

Arbeidsmiljø i detaljhandelen. Norsk Produktivitetsinstitutt. 1978

Arbeidstid og likestilling. Rapport fra konferansen med organ-
isasjonene 17. og 18. nov. 1977. Likestillingsrådet.

Bistand til kvinner. DANIDA UDENRIGSMINISTERIET. Afdelingen for
internasjonalt utviklingssamarbejde. 1978

Fordelingen af levevilkårene: Bind I og II. Socialforsknings-
instituttet. Publikation 82, København 1978.

Tillegg: Bente Enevoldsen: Materialutvalg fra "Fordelingen af
levevilkårene", bind I og II. København 1978.

Else Høyrup: Women and mathematics. Science and engineering.
Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek. 1978

INAS ARBEIDSRAPPORT nr. 22. Gifte kvinner, familiefase og
yrkesaktivitet. Høsten 1976.

INAS ARBEIDSRAPPORT nr. 29. Hefte I og II.
Om å ha det godt i byen og på landet. Våren 1978.

INTERNATIONAL SYMPOSIUM on the research on WOMEN's ORGANIZATIONS.
Stocholm february 7/8, 1978.

Christina Jonung: OCCUPATIONAL SEGREGATION BY SEX IN SWEDEN.
1977:34

POLICIES OF "POSITIVE DISCRIMINATION" IN
SCANDINAVIA IN RESPECT OF WOMEN's EMPLOYMENT.
September 1978.

TRE ARTIKLAR OM KVINNORS UTBILDNING OCH
ARBETSMARKNAD. Särtryck Nr.8 1978.

WOMEN AND SOCIAL SECURITY The Case of Sweden.
1978:44

Alle rapporter fra: NATIONALEKONOMISKA INSTITUSJONEN, LUNDS
UNIVERSITET.

Tage Søndergård Kristensen: Kvinders helbred og arbejde.
Publikation 9, Institut for social medicin, København Univers-
itet 1978.

Kvinneres rett. Likestillingsrådet 1978.

KVINNOHISTORISK ARKIV. Förteckning över nyutkommen litteratur.
1978:2

Kvinnor i statlig tjänst. SOU 1975:43

LEVEKÅRSUNDERSØKELSEN. NOU 1976:28. Sluttrapport.

" NOU 1976:46. Utdanning og ulikhet. Av
Gudmund Hernes og Knud Knudsen.

" NOU 1977:44. Inntektsfordeling i Norge.
Av Tor Rødseth.

" NOU 1978:3. Regionale ulikheter i leve-
vilkår. Av Bjørn Terje Aasheim.

" NOU 1978:25. Arbeidsplassforhold og
arbeidsmiljø.

Ragnhild Lund: NORAD-PROSJEKTENES BETYDNING FOR KVINNENES
STILLING. Geografisk Institutt, UNIVERSITETET I BERGEN. 1977.

Fatima Mernissi: Historical insights for new population strat-
egies: Women in pre- colonial Morocco, changes and continuities.
UNESCO, 1978.

Marianne Petterson: Förstudie till projekt om deltidarbete.
Arbetslivscentrum. 1978.

Stein Ringen: Den sosiale forankring. Arbeidsnotat. Levekårs-
undersøkelsen. 1976.

Karin Stoltenberg: Kvinneres stilling i utviklingsland.
Rapport til NORAD, 1978.

Sharon Wolchik: Ideology and Equality: The Status of Women in
Eastern and Western Europe. The George Washington University,
1978.

Aktuell jämställdhetsforskning inom universitet och högskolor.
Preliminär kartläggning. UHM-rapport 1978: 17.

Canadian Research Institute for the Advancement of Women: Women
and Work an Inventory of Research. Ottawa 1978.

Tidsskrift:

SIGNS. Journal of Women in Culture and Society. The University
of Chicago Press, Vol. 3, No. 4, 1978.

Tidsskrift for Rettsvitenskap. 3/1978, U-forlaget.

ATLANTIS. A Women's Studies Journal. Proceedings of the First
Annual General Meeting of the Canadian Research Institute for the
Advancement of Women. Vol. 3, No. 2, Part II, spring 1978.

TRENGER DU ØKONOMISK STØTTE TIL

FAGLIGE MØTER

ARBEIDSGRUPPER

VEILEDNINGSREISER ?

1978 har nylig rundet sitt 3/4 år, og det viser seg at sekretariatet fremdeles har noen ledige midler på budsjettposten for arbeidsgrupper og faglige møter.

Vi inviterer derfor både "gamle" arbeidsgrupper og forskere ellers som ønsker å komme sammen til faglig arbeid før jul og som trenger finansiell støtte, til å ta kontakt med

NAVFs sekretariat for kvinneforskning

Munthesgt. 29, Oslo 2, tlf. (02) 56 52 90

så snart som mulig.

ASSISTENT TIL FORSKNINGSPROSJEKT OM DELTIDSARBEID

Helst snarest mulig, men også aktuelt fra nyttår. Varighet til ca. 30. juni 1979. Det er mulighet for deltidsgasjement. Arbeidet vil bestå i bearbeiding og analyse av statistiske data fra en intervjuundersøkelse foretatt i samarbeid med Statistisk Sentralbyrå. Det ønskes også hjelp til utføring av en feltundersøkelse.

Det er også mulig å bruke deler av dataene som emne til hovedfagsoppgave.

Betaling etter NAVF satser. Interesserte kan kontakte:

Jorun Berg Slagnes, tlf.: 20 08 30, eller

Anne Lise Ellingsæter, tlf.: 20 94 75

NYTT ARBEIDSNOTAT

Arbeidsnotat nr. 7/78: Kvinners plass i Levekårsundersøkelsen
av Ingeborg Astrid Kleppe

Notatet kan bestilles fra:

NAVFs sekretariat for kvinneforskning

Munthesgt. 29, Oslo 2

Tlf. (02) 56 52 90

Tidligere utkommet i notatserien

Arbeidsnotat nr. 1/77: Samfunnsforskning om kvinner
Rapport fra en konferanse. Ved Nina Gornitzka og Edle Ravndal.

Arbeidsnotat nr. 2/77: NAVFs Center for Research on Women.
By Helga Hernes.

Arbeidsnotat nr. 3/77: Data om kvinner. Ved Kirsten Voje.

Arbeidsnotat nr. 4/77: Kjønnssroller og utdanning. Rapport fra
et symposium. Ved Nina Gornitzka. Familiepolitikk. Rapport
fra en konferanse. Ved Hildur Ve.

Arbeidsnotat nr. 5/77: Kvinners omsorgsarbeid i den ulønnete
produksjon. Ved Kari Wærness.

Arbeidsnotat nr. 6/78: Fellesskap, samhold, distanse og
konflikt mellom kvinner. Et veiledningsprosjekt. Av Harriet
Holter.